

Konstitutionsutskottets betänkande

1979/80:10

med anledning av motioner om förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti m. m.

Motionerna

I motionen 1978/79:408 av Sixten Pettersson (m) och Allan Åkerlind (m) yrkas att riksdagen hos regeringen anholder om förslag till lag stadgande att politiska partier enbart får registrera de medborgare som medlemmar vilka av egen fri vilja personligen ansökt om medlemskap.

I motionen 1978/79:1089 av Gösta Bohman m. fl. (m) yrkas 1. att riksdagen hos regeringen anholder om förslag till lagstiftning med förbud mot kollektivanslutning till politiska partier.

I motionen 1978/79:1101 av Esse Petersson (fp) och Karl Boo (c) yrkas att riksdagen åter uttalar sin principiella inställning mot politisk kollektivanslutning.

I motionen 1978/79:1691 av Sixten Pettersson (m) och Allan Åkerlind (m) yrkas att riksdagen hos regeringen anholder om förslag till lag stadgande att enbart fysisk person kan bli medlem i politiskt parti.

Angående motiveringarna hänvisas till de tryckta texterna.

Frågans tidigare behandling

Frågan om kollektivanslutningen av fackföreningsmedlemmar till det socialdemokratiska partiet har vid flera tillfällen behandlats av riksdagen, bl. a. i samband med antagandet av 1974 års författning. Grundlagberedningens majoritet tog avstånd från tanken att i grundlagen införa förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti. Samma ståndpunkt intogs i grundlagspropositionen samt av konstitutionsutskottets majoritet (KU 1973:26). I en reservation (2 m) föreslogs ett grundlagsstadgande om förbud mot kollektivanslutning. I en annan reservation (3 c, 2 fp) förordades ett uttalande av riksdagen av innebörd att kollektivanslutning inte borde förekomma men att frågan borde lösas inte i första hand genom lagstiftning utan genom åtgärder från partiernas sida i form av opinionsbildning mot kollektivanslutning. Riksdagen biföll sistnämnda reservation. Även vid 1974 års riksdag bifölls ett motionsyrkande av motsvarande innebörd (KU 1974:54).

Fri- och rättighetsutredningen som framlade sitt betänkande hösten 1975 (SOU 1975:75) föreslog inte något grundlagsförbud mot kollektivanslutning. I en reservation (1 m) yrkades på en sådan bestämmelse medan i en annan reservation (1 fp och 1 c) gavs uttryck för samma uppfattning som riksdagen tidigare ställt sig bakom.

I propositionen om fri- och rättigheter i grundlag (1975/76:209) intog den dåvarande regeringen samma ståndpunkt som fri- och rättighetsutredningen i kollektivanslutningsfrågan. Konstitutionsutskottet (KU 1975/76:56) anslöt sig till propositionen i denna del. Även i detta sammanhang förelåg en reservation (c och fp) av samma innebörd som tidigare, nämligen att frågan borde lösas i första hand genom åtgärder från de politiska partiernas sida. Denna reservation bifölls av riksdagen. I en annan reservation (m) hade yrkats lagstiftning mot kollektivanslutning.

Konstitutionsutskottet behandlade våren 1977 en motion (m) vari begärdes lagstiftningsåtgärder om förbud mot kollektivanslutning. Utskottsmajoriteten (KU 1976/77:27) erinrade i sitt yttrande över motionen om att riksdagen åren 1973, 1974 och 1976 ställt sig bakom uttalanden av innebörd att kollektivanslutning till politiskt parti inte borde förekomma men att frågan inte i första hand borde lösas genom lagstiftning utan genom åtgärder från partiernas sida. Vidare framhölls att den debatt om kollektivanslutningens berättigande som på senare tid förekommit, bl. a. inom det socialdemokratiska partiet och den fackliga rörelsen, gjorde att utskottet hyste starka förhoppningar att frågan kunde komma att lösas inom en nära framtid. Utskottet avstyrkte därför motionens yrkande om lagstiftningsåtgärder.

I en reservation (6 s) anfördes bl. a. att det måste tillkomma fackliga organisationer att fatta beslut i egna angelägenheter.

I ett särskilt yttrande (2 m) uttalades att om kollektivanslutningssystemet inte bringades att upphöra inom en nära framtid borde frågan lösas genom lagstiftning.

Riksdagen biföll utskottsmajoritetens uttalande.

I det år 1978 framlagda betänkandet av rättighetsskyddsutredningen (SOU 1978:34) berörs inte frågan om kollektivanslutning till politiskt parti.

Utskottet behandlade även förra året kollektivanslutningsfrågan med anledning av motioner i ämnet (KU 1978/79:11). Utskottsmajoriteten (6 s) avstyrkte bifall till motionerna.

I en reservation (2 m) hemställdes att riksdagen hos regeringen måtte begära förslag till lagstiftning mot kollektivanslutning till politiskt parti. I en annan reservation (5 c och 1 fp) gjordes ett uttalande i frågan av i huvudsak samma innehåll som riksdagsmajoriteten ställde sig bakom vid 1976/77 års riksmöte.

Riksdagen biföll med röstsiffrorna 153–131 den sistnämnda reservationen.

Utskottet

Enligt utskottet måste det tillkomma fackliga organisationer att fatta beslut i egna angelägenheter. Av principiella skäl avstyrker därför utskottet bifall till motionerna.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. beträffande *lagstiftningsåtgärder i kollektivanslutningsfrågan* avslår motionerna 1978/79:408 och 1978/79:1089, yrkandet 1,
2. beträffande *riksdagsuttalande mot kollektivanslutning till politiskt parti* avslår motionen 1978/79:1101,
3. beträffande *lagstadgande om att enbart fysisk person kan bli medlem i politiskt parti* avslår motionen 1978/79:1691.

Stockholm den 25 oktober 1979

På konstitutionsutskottets vägnar

BERTIL FISKESJÖ

Närvarande: Bertil Fiskesjö (c), Hilding Johansson (s), Torkel Lindahl (fp)*, Olle Svensson (s), Per Unckel (m), Yngve Nyquist (s), Sven-Erik Nordin (c), Kurt Ove Johansson (s), Bengt Kindbom (c), Kerstin Nilsson (s), Sture Thun (s), Jan Prytz (m), Lahja Exner (s)*, Esse Petersson (fp) och Mona S:t Cyr (m)*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

1. av Per Unckel, Jan Prytz och Mona S:t Cyr (alla m) som ansett

dels att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

En grundläggande princip för vårt demokratiska samhällssystem är att var och en har rätt att fritt och självständigt välja åskådning och därmed politisk partitillhörighet. Fortfarande tillämpar emellertid det socialdemokratiska partiet ett system som klart strider mot denna princip genom att partiet erhåller övervägande delen av sina medlemmar genom kollektiv anslutning. Befrielse från medlemskapet kan visserligen vinnas genom reservationsrätten. Utnyttjande av denna innebär dock att vederbörande tvingas röja sin politiska uppfattning. Detta strider mot grundlagens regler om de medborgerliga fri- och rättigheterna, som vilar på den uttryckliga förutsättningen att åsiktsfriheten skall respekteras och värnas.

Utskottet vill erinra om att riksdagen vid flera tidigare tillfällen bestämt tagit avstånd från systemet med kollektivanslutning.

Då riksdagens upprepade uttalanden mot kollektivanslutningen inte respekterats av det socialdemokratiska partiet bör frågan lösas genom lagstiftning utformad på ett sådant sätt att kollektivanslutning såväl direkt som indirekt omöjliggörs. Mot en sådan åtgärd har riktats den invändningen

att ett förbud i lag mot kollektivanslutning skulle utgöra ett ingrepp i föreningsfriheten. Utskottet anser denna invändning ohållbar, då denna frihet ej kan innebära rätt att ansluta någon till ett politiskt parti utan vederbörandes samtycke. Med hänvisning till det anförda bör riksdagen hos regeringen hemställa om förslag till lagstiftning i ämnet.

dels att utskottets hemställan vid punkten 1 bort ha följande lydelse:

att riksdagen

1. *beträffande lagstiftningsåtgärder mot kollektivanslutning till politiskt parti* med bifall till motionerna 1978/79:408 och 1978/79:1089, yrkandet 1 hos regeringen begär förslag till lagstiftning mot kollektivanslutning till politiskt parti,

2. av Bertil Fiskesjö (c), Sven-Erik Nordin (c), Bengt Kindbom (c), Torkel Lindahl (fp) och Esse Petersson (fp) som ansett

dels att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

Individens rätt att fritt och självständigt välja politiskt parti är grundläggande för demokratin. Utskottet kan därför av principiella skäl inte acceptera kollektiv anslutning av människor till politiskt parti. Ett sådant system strider mot den åsiktsfrihet som nu gällande grundlag utgår från såvitt gäller de medborgerliga fri- och rättigheterna.

Reservationsrätten för den enskilde förändrar ingenting i denna demokratiskt grundläggande fråga. Den tvingar den enskilde att offentligt avslöja vilket parti vederbörande inte vill tillhöra.

Det finns anledning att understryka att ett riksdagens uttalande mot kollektivanslutning på intet sätt riktar sig mot fackliga föreningars rätt att själva besluta om egna angelägenheter. Denna rätt skall självklart vara orubbad. Däremot riktas uttalandet till det parti – socialdemokraterna – som registrerar som medlemmar andra än dem som individuellt sökt medlemskap i partiet.

Nuvarande missförhållanden bör, som riksdagen vid flera tillfällen tidigare uttalat, bringas att upphöra i första hand genom åtgärder från partiets egen sida. Utskottet konstaterar att riksdagens uttalande ännu inte efterföljts.

Då individens rätt att själv avgöra medlemskap i politiskt parti har utomordentligt stor principiell betydelse i en demokrati, bör riksdagen ånyo göra ett uttalande i denna fråga.

dels att utskottets hemställan vid punkten 2 bort ha följande lydelse:

att riksdagen

2. *beträffande riksdagsuttalande mot kollektivanslutning till politiskt parti* med bifall till motionen 1978/79:1101 godkänner vad utskottet uttalat i frågan,